

HOZZÁSZÓLÁS PÁL TIBOR ELŐADÁSÁHOZ

Pál Tibor kollégám beszámolója átfogó képet adott a jugoszláviai magyar történetírás eddigi eredményeiről. A teljesség igényével készült, azért beszámolómban csak néhány kérdést vetnék fel, illetve azokról a munkákról beszélnék, amelyeken már dolgozunk. Kollégám megemlítette, hogy a jugoszláviai magyarság politikai, gazdasági és kultúrtörténetére vonatkozó kétkötetes munkám a mai napig sem jelent meg magyar nyelven. Az első kötet címe: „A magyarok helyzete a Vajdaságban 1918 és 1929 között”, 1981-ben jelent meg az Újvidéki Bölcsészeti Kar Történelmi Intézetének kiadásában. Az akkori vajdasági tudományos érdekközösség úgyszólván soron kívül biztosította a szükséges anyagi eszközöket. A második kötet: „Magyarok a Vajdaságban 1929 és 1941 között” cím alatt 1984-ben hagyta el a nyomdát, kiadója ezúttal is az Újvidéki Bölcsészeti Kar Történelmi Intézete volt, s a már említett vajdasági tudományos érdekközösség ez alkalommal sem késlekedett és megszavazta a nyomtatás költségeit. Az újvidéki Fórum Könyvkiadó Vállalat beiktatta tervébe munkám magyar nyelvű megjelentetését. Sajnos azonban az első kötet publikálása után egyik vajdasági magyar történész tudománytalan támadást indított ellenem. Nacionalizmussal, sovinizmussal vádolt, szememre vetette, hogy nem domborítom ki eléggé Tito politikai egyéniségét. Politikai vihart akart a kolléga felkavarni, s ezáltal politikai érdemeket szerezni, ezért a belgrádi Politika című napilapban szerette volna megjelentetni „bírálatát”, de az újvidéki Dnevniknek és a Magyar Szónak is küldött belőle. Mivel az egész bírálat szinte csöpögött a rosszindulattól, egyik lap sem jelentette meg; végül is a vajdasági pedagógusok havi szaklapja közölte írását. A soronkövetkező vitánk nagy méltatlankodást váltott ki, az olvasók túlnyomó többsége élesen elítélte a bíráló eljárását. Mivel állítólag az egész kampány mögött egy azóta már régen letűnt vajdasági, ugyancsak magyar nemzetiségű párttalmasság állt, az újvidéki Fórum elállt munkám magyar nyelvű publikálásától, sőt az első kötet magyar nyelvű fordítása is gyanús körülmények között eltűnt. Újabbban a Fórum hajlandóan mutatkozott munkám magyar nyelvű megjelentetésére, de – úgy látszik – a jelenlegi politikai légkör erre nem kedvező. A Fórumnak az anyagiakra vonatkozó kérelmét az illetékesek ugyanis azzal a indokolással utasították el, hogy egy címszóra kétszer nem adhatnak pénzt. Lehetőség van azonban munkám magyarországi megjelentetésére, persze el kellene készíteni a magyar nyelvű kéziratot, rövidítéseket eszközölni, kihagyni egyes részeket stb. Pillanatnyilag más munkafeladataim miatt ezt egyelőre nincs módomban elvégezni, remélem azonban, hogy munkám egyszer mégiscsak megjelenik magyar nyelven is.

Az Újvidéki Bölcsészeti Kar Történelmi Intézetének oktatási és tudományos tanácsa két évvel ezelőtt jóváhagyta az általam benyújtott témát, amelynek címe: „Katonai közigazgatás a Vajdaságban 1944. október 17-e és 1945. február 15-e között”. A téma elsődleges problémaköre a vajdasági magyarságot és a németeket ért szörnyű megtorlásnak a fellelhető dokumentumok alapján való ismertetése. Ezekkel a tragikus és fájó eseményekkel eddig főleg az írók és a publicisták foglalkoztak, könyveik kétségtelenül felbecsülhetetlen értékű elmunkák. Itt elsősorban Cseres Tibornak „Vérbosszú Bácskában” és Matuska Mártonnak „A megtorlás napja” című munkáira gondolok, valamint Illés Sándornak a témakörre vonatkozó írásaira. Készülő monográfiámat 1994-ben, a tragi

kus események 50. évfordulóján szeretnék megjelentetni. Magyarországi anyagi támogatásra is számítunk, pontosabban főleg erre, mert nálunk ezek a kérdések még ma is majdnem tabutémának számítanak. Erre a legjobb példa az, hogy a szerb képviselőház egyik legutóbbi ülésén, amikor a VMDK képviselői: Páll Sándor és Csubela Ferenc a múltnak e fájó eseményeiről beszéltek, a képviselők többségénél ez éles tiltakozást váltott ki. Persze, ha a mai hivatalos Szerbia zöld fényt adna a múlt e fájó eseményeinek objektív feldolgozására, akkor hozzá kellene nyúlni ahhoz a tragikus történelmi igazsághoz is, hogy Szerbiában 1944–45-ben szörnyű öngenocídium játszódott le, amelynek egyes Belgrádban megjelent publicisztikai munkák adatai szerint – mert erről a kérdésről a szerb történészek ma is mélyen hallgatnak – körülbelül 150 ezer áldozata volt, vagyis jóval több, mint amennyi szerb hazafit a német megszállók, a Horthy-hadsereg és a Délkelet-Szerbiát megszálló bolgárok kivégeztek 1944 és 45 között.

Mindenképpen fontos megemlítenünk, hogy magiszter Kaszás Alekszandar, az Újvidéki Bölcsészeti Kar Történelmi Intézetének munkatársa doktori disszertációján dolgozik, amelynek címe: „Magyarok a Vajdaságban 1941 és 1946 között”. Munkaközösségünk engem jelölt ki mentornak. Kaszás disszertációjában feldolgozza a bácskai magyarság politikai és gazdasági helyzetét a Horthy-időszakban. Továbbá a bánási magyar lakosság körülményeit a német megszállás alatt. Külön figyelmet fordít arra, hogy a bácskai magyar lakosság soraiból azok száma, akik részt vettek a szerbség elleni 1941. és 1942. évi atrocitásokban – az összlétszámukhoz viszonyítva – csekély volt, tehát az 1942. évi januári hideg napok utáni 1944. őszi még hidegebb hetek célja pusztán a bosszú volt. Munkájában bőven foglalkozik azzal is, hogy az egypártrendszer idején – a kezdettől fogva – a politikai kettősség volt a jellemző. Egyrészt a testvériség-egység jelszavát hangoztatták, az agrárreform során a magyar földnélkülieknek is juttattak némi földet, másrészt azonban a délvidéki magyarság jó részének kitelepítése állandóan napirenden volt egészen a párizsi békekötésig. Külön kitér majd arra is, hogy a Csehszlovák Kommunista Párt milyen kitartó diplomáciai nyomást gyakorolt a jugoszláv kommunista vezetőségre az irányban, hogy a magyarok kitelepítését végrehajtsák.

A disszertáció feldolgozási időhatára 1946. január vége, amikor meghozták az akkori Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság első alkotmányát. A későbbi időszak feldolgozása a fiatal történészek feladata lesz. Az Újvidéki Bölcsészeti Kar Történelmi Intézete három fiatal munkatársának eddigi munkaeredményei alapján remélhetjük, hogy a jugoszláviai magyar kisebbségi történetírás folytonossága nem szakad meg, s újabb eredményeket hoz.